

Projekt

z dnia 16 kwietnia 2025 r.

Zatwierdzony przez Radca Prawny
Aleksandra Zblewska-Kroll

**UCHWAŁA NR
RADY GMINY BĘDZINO**

z dnia 16 kwietnia 2025 r.

w sprawie uchwalenia Programu usuwania Barszczu Sosnowskiego z terenu Gminy Będzino

Na podstawie art. 18 ust. 1 w związku z art. 7 ust. 1 pkt 1 i 5 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r. poz. 1465, 1572, 1907, 1940) Rada Gminy Będzino uchwala co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Program usuwania Barszczu Sosnowskiego z terenu Gminy Będzino, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Będzino.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

PROGRAM USUWANIA BARSZCZU SOSNOWSKIEGO Z TERENU GMINY BĘDZINO

Będzino, kwiecień 2025r.

Spis treści:

1. Cele i założenia Programu
2. Charakterystyka rośliny
3. Zagrożenia niesione przez Barszcz Sosnowskiego
4. Metody zwalczania
5. Harmonogram działań
6. Planowane działania

1. Cele i założenia Programu

Głównym celem Programu usuwania Barszczu Sosnowskiego z terenu Gminy Będzino jest ograniczanie rozprzestrzeniania się i zwalczanie na terenie gminy roślin gatunku Barszcz Sosnowskiego.

Celami szczegółowymi Programu są:

- a) sporządzenie inwentaryzacji dotyczącej lokalizacji i powierzchni terenów zajmowanych przez Barszcz Sosnowskiego;
- b) informowanie mieszkańców gminy i właścicieli terenów zajętych przez Barszcz Sosnowskiego o szkodliwości rośliny oraz o obowiązku usuwania barszczu;
- c) informowanie właścicieli terenów zajętych przez barszcz o możliwości pozyskania środków finansowych na dofinansowanie kosztów usuwania barszczu.

Potrzeba realizacji Programu wynika z konieczności prowadzenia działań mających na celu eliminację zagrożenia dla zdrowia ludzi i środowiska naturalnego związanego z istnieniem stanowisk Barszczu Sosnowskiego na terenie Gminy Będzino. Realizacja założeń Programu przewidywana jest na okres kilku lat. Wynika to z kilku czynników między innymi fizjologii gatunku, możliwości finansowych właścicieli terenów zajętych przez roślinę oraz regulacji prawnych określających tryb realizacji obowiązku usuwania Barszczu Sosnowskiego.

Żywotność nasion, zdolność rośliny do regeneracji i brak naturalnych wrogów powodują, że walka z barszczem jest bardzo trudna. Należy ją zaplanować na okres minimum od 3 do 5 lat w przypadku obszarów, na których można stosować zabiegi chemiczne oraz 8 - 10 lat w przypadku obszarów, na których nie można stosować środków chemicznych. W walce z barszczem istotne jest kompleksowe działanie i konsekwentne prowadzenie zabiegów technicznych mających na celu usunięcie roślin z zajętych obszarów. Głównym problemem przy zwalczaniu barszczu jest jego duża zdolność do regeneracji oraz plenność objawiająca się dużą liczbą nasion wytwarzanych w kwiatostanach. Duża zdolność kiełkowania, płodność oraz odporność na warunki środowiskowe powodują, że Barszcz Sosnowskiego stanowi poważne zagrożenie dla rodzimego środowiska przyrodniczego. Gatunek wykorzystuje mechanizm konkurencji międzygatunkowej. Stanowi zagrożenie dla większości roślin zielnych rosnących w siedliskach.

Aby skutecznie zlikwidować i zapobiegać rozprzestrzenianiu się inwazyjnego gatunku oraz zminimalizować koszty jego zwalczania należy:

- 1) na terenach zajętych przez barszcz, regularnie wykonywać zabiegi agrotechniczne zmierzające do usuwania barszczu,
- 2) prowadzić działania zapobiegawcze - stale monitorować dotychczasowe stanowiska występowania barszczu;
- 3) podjąć działania zwalczające w sytuacji gdy zawiodą sposoby zapobiegawcze i barszcz pojawi się ponownie lub na nowych obszarach.

2. Charakterystyka rośliny

Barszcz Sosnowskiego jest jedną z najwyższych roślin zielnych na świecie, jego pęd może często osiągnąć 3,5 m wysokości (przy średnicy u podstawy 10-12 cm), jednak opisywano osobniki 4-5 m, a nawet większe. Łodyga jest okrągła, bruzdowana, pokryta brunatnymi plamami. Korzeń palowy, rozgałęziający się w górnej części. Może sięgać nawet do głębokości 2 m, jednak główna masa korzeni znajduje się w powierzchniowej warstwie gleby (do 30 cm). Liście odziomkowe oraz wyrastające z dolnej partii łodygi są trójkątne lub pierzastodzielne, te ułożone wyżej mają trójdzielnie naciętą blaszkę. Długość blaszek liściowych może przekraczać 1,5 m. Kwiatostan to baldach tworzony przez kilkadziesiąt baldaszków. Na każdym osobniku powstaje jeden baldach centralny (średnica do 75 cm) oraz mniejsze baldachy boczne. Kwiaty są białe, czasami różowawe. Owoc to rozłupka, rozpadająca się na dwie płaskie niełupki. Sok roślinny zawiera furokumaryny (furanokumaryny) – związki fotouczulające, które mogą zagrażać zdrowiu, a nawet życiu człowieka.

Barszcz Sosnowskiego jest rośliną pochodzącą z Kaukazu, którą sprowadzono do Polski w roku 1958 w celu zbadania jej domniemanych właściwości leczniczych. Później (głównie w latach 70. i 80.) był uprawiany na szeroką skalę jako potencjalna roślina paszowa. Niezwykle wysokie plony zielonki, w warunkach wysokich opadów sięgające 200, a nawet 400 ton z hektara, były głównym powodem dużego zainteresowania tą rośliną. Jednak, m.in. ze względu na trudności ze zbiorem (ogromne rozmiary rośliny) oraz powtarzające się przypadki poparzeń, ostatecznie uprawy zaniechano. Obecnie gatunek występuje m.in. na obrzeżach pól, wzdłuż cieków wodnych i szlaków komunikacyjnych, na nieużytkach – najliczniej tam gdzie niegdyś był uprawiany. Z powodu właściwości parzących powinien być zwalczany niezależnie od nasilenia. Roślina ta stwarza zagrożenie dla środowiska naturalnego wypierając inne gatunki (gatunek inwazyjny). Ocenia się, że na obszarach zdominowanych przez barszcz liczebność innych gatunków spada nawet o blisko 70%.

Kontakt z barszczem może stwarzać zagrożenie dla zdrowia ludzi i zwierząt ze względu na obecność w soku roślinnym związków furokumarynowych uwrażliwiających skórę na działanie promieni UV. Są to związki lotne, możliwe jest poparzenie nawet bez bezpośredniego kontaktu z rośliną. Jedna roślina potrafi wykształcić do 80 000 nasion. W pierwszym roku roślina wytwarza tzw. rozetę, w drugim wyrastają pędy nasienne, zamiera po wydaniu nasion. Nasiona uzyskują zdolność kiełkowania po 60 do 90 dniach przebywania w temperaturze od 2 do 5°C. Proces ten w warunkach naturalnych następuje w okresie zimy, po uprzednim rozsianiu nasion. Barszcz Sosnowskiego pojawia się najczęściej w przydrożach, nieużytkach i odłogach, młodych uprawach leśnych i skraju lasów, terenach zielonych i zaniedbanych polach uprawnych, w miejscach wilgotnych, w pobliżu cieków wodnych, kanałów i rowów.

Barszcz Sosnowskiego [źródło: wikipedia]

Kwiatostan Barszczu Sosnowskiego [źródło: wikipedia]

Liście Barszczu Sosnowskiego wiosną [źródło: wikipedia]

3. Zagrożenia jakie stwarza Barszcz Sosnowskiego

Roślina stanowi poważne zagrożenie dla zdrowia ludzi (szczególnie dzieci) oraz zwierząt co jest szczególnie niebezpieczne z punktu widzenia jej występowania w pobliżu siedlisk ludzkich. Posiada niebezpieczne właściwości parzące, ponieważ wytwarzany przez nią sok zawiera lotne olejki, które w kontakcie ze skórą, pod wpływem promieni słonecznych, powodują silne oparzenia i rany. Parzące działanie tej rośliny nasila się w czasie wysokich temperatur i większej wilgotności powietrza. We włoskach znajdujących się na liściach i łodygach wstępują olejki eteryczne zawierające furokumarynę będącą pochodną kumaryny (zapach siana), które wnikają do komórek skóry i łączą się z ich DNA. Promieniowanie słoneczne powoduje silny efekt fotouczuleniowy, zaczerwienienia, swędzenia, bąble, głębokie bolesne owrzodzenia, brązowe blizny, bielactwo a przed wszystkim poważne oparzenia z martwicą skóry włącznie. Bolesne oparzenia występują zwykle z opóźnieniem, dopiero po upływie kilku godzin od kontaktu z rośliną. Miejsca podrażnione na skórze zachowują wrażliwość na światło ultrafioletowe nawet przez kilka lat. Największe niebezpieczeństwo poparzenia występuje w okresie kwitnienia i owocowania barszczu. Wytwarzane przez Barszcz Sosnowskiego substancje mogą powodować nowotwory. W skrajnych przypadkach kontakt z Barszczem Sosnowskiego może doprowadzić do zgonu.

Roślina może powodować oparzenia także u zwierząt hodowlanych, np. wymion krów mlecznych. Spożycie przez zwierzęta zielonych roślin może spowodować stan zapalny przewodu

pokarmowego, krwotoki wewnętrzne i biegunkę.

Poważnym zagrożeniem stwarzanym przez Barszcz Sosnowskiego jest także ograniczanie bioróżnorodności naturalnych siedlisk innych roślin. Barszcz będący rośliną bardzo ekspansywną tworzy liczne skupiska, ograniczając w ten sposób przestrzeń życiową innym gatunkom roślin, których biologia nie pozwala na konkurencję z tak okazałą rośliną, co powoduje degradację środowiska przyrodniczego.

Ze względu na niebezpieczeństwo związane z właściwościami Barszczu Sosnowskiego, wszystkie osoby biorące udział w zwalczaniu tej rośliny bez względu na stosowaną metodę i wykonywaną pracę, muszą być dokładnie poinformowane o szkodliwości, toksycznych i parzących właściwościach tej rośliny oraz wyposażone w odpowiednią odzież ochronną w postaci kombinezonów, rękawic i okularów ochronnych.

W przypadku kontaktu z Barszczem Sosnowskiego należy stosować się do poniższych zaleceń:

- W przypadku bezpośredniego kontaktu z barszczem Sosnowskiego, należy niezwłocznie zmyć skórę bardzo dużą ilością zimnej (nie gorącej!) wody z mydłem, by usunąć z jej powierzchni sok rośliny.
- Niezależnie od stopnia nasilenia się objawów należy unikać ekspozycji skóry na światło słoneczne, nawet jeżeli, nie pojawiły się objawy do 48h od momentu kontaktu z rośliną.
- Jeśli pojawią się objawy oparzeń trzeba zasięgnąć porady lekarza.
- W trakcie oczekiwania na wizytę lekarską, w celu złagodzenia symptomów można zastosować okłady z mokrych kompresów lub lodu, a doustnie – wapno lub leki antyhistaminowe.
- Jeśli pojawią się pęcherze surowicze, ale nie doszło do ich rozerwania, można zastosować miejscowo maści (kremy) kortykosteroidowe. Istnieją natomiast wątpliwości, co do stosowania na rany powstałe w wyniku rozerwania pęcherzy surowiczych naskórných preparatów sterydowych (np. hydrokortyzon). Niektóre badania dowodzą, że terapia ta może nasilać objawy i wywoływać skutek odwrotny do pożądanego.
- W przypadku gdy parzący sok dostanie się do oczu, do czasu interwencji lekarskiej należy je przemyć dokładnie wodą i chronić przed światłem.

W przypadku odczuwania jakichkolwiek dolegliwości na skutek bezpośredniego kontaktu z barszczem Sosnowskiego lub w efekcie przebywania w pobliżu tych roślin, należy niezwłocznie zgłosić się do lekarza. Zalecana jest wizyta u dermatologa, podczas której warto opowiedzieć o przyczynie złego samopoczucia, co powinno pomóc w postawieniu właściwej diagnozy i doborze odpowiedniego leczenia.

4. Metody usuwania Barszczu Sosnowskiego

➤ Fizyczne

○ Mechaniczne:

- a) Orka - na głębokość 30 cm niszczy wschody barszczu i może w znaczący sposób zredukować

procent kiełkujących nasion. Podcinanie lub wykopywanie korzeni powinno być wykonane dwukrotnie: wczesną wiosną oraz w połowie lata. Zalecane jest podcinanie co najmniej 10 cm poniżej powierzchni gleby. Jest to metoda pracochłonna, ale bardzo efektywna i może być stosowana w przypadku występowania pojedynczych roślin albo mało licznych stanowisk.

- b) Koszenie - metoda stosowana na większych arealach. Bardzo szybkie odrastanie sprawia, że koszenie musi być powtarzane 2-4 razy w trakcie sezonu wegetacyjnego, aby nie dopuścić do zmagazynowania w korzeniach i liściach składników potrzebnych do zakwitnięcia i wydania nasion. Należy pamiętać, że im wyżej kosimy rośliny, tym większe jest prawdopodobieństwo odrastania nowych baldachów na niższych piętrach. Ponadto koszenie sprawia, iż rośliny barszczu „stają się” wieloletnie. Pozbawione możliwości wydania pędów, ciągle dążą do wydania kwiatostanu. Całkowite wyeliminowanie roślin polega na ich „zmęczeniu”, czyli bardzo częstym koszeniu.
- c) Ścinanie - kwitnących roślin przed zawiązaniem nasion w ten sposób jest powstrzymywane wytwarzanie nowych nasion. Usuwanie baldachów może być równie skuteczne jak koszenie, jednakże bardzo istotny jest czas ich usuwania. Nie należy tego robić zbyt wcześnie w sezonie, bo regeneracja następuje bardzo szybko i w rezultacie wytworzony zostanie nowy kwiatostan. Zbyt późny zabieg daje ryzyko osypywania się dojrzałych nasion do gleby. Ścięte baldachy muszą być zebrane i zniszczone.
- d) Zawiązywanie - baldachów w worki plastikowe oraz zmiana warunków glebowych polega na ograniczeniu wysiewu nasion do gleby oraz zmianie warunków glebowych na niekorzystne dla rośliny. W czasie zawiązywania się owoców nakłada się na baldachy worki plastikowe, które nie pozwalają na rozsianie się nasion. Nasiona zebrane w plastikowe worki są palone, a obszar, na którym rosły barszcze poddaje się procesowi wapnowania.
- e) Karczowanie - polega na usunięciu wierzchniej warstwy gleby na obszarach, na których roślina ta występuje w największym zagęszczeniu i na to miejsce przywiezienie nowej ziemi, wykonaniu głębokiej orki i wapnowaniu gleby. Już po pierwszym roku stwierdzono znaczące ograniczenie ilości roślin barszczu Sosnowskiego na obszarze działania. W kolejnym roku w miejscach, gdzie dokonano wymiany powierzchniowej warstwy ziemi nie stwierdzono okazów barszczu lub pojawiły się tylko pojedyncze osobniki.
- o Termiczne - metoda termiczna prowadzona za pomocą wody o temperaturze ok. 98°C wstrzykiwanej w korzenie barszczu. Stosowana na małych, średnich i wielkich roślinach przed, w trakcie i po kwitnieniu, trzykrotnie na każdej roślinie. Metoda powinna być stosowana przez kilka lat aż do wyczerpania nasion w gruncie i obumarcia systemu korzeniowego.

➤ Chemiczne

Opryski z zastosowaniem środków chwastobójczych zawierających: glifosat, trichlopyr lub imazapyr. Stosowanie herbicydów powoduje osłabienie siły kiełkowania nasion. Często stosuje się środki dodatkowo dodawane do oprysku w celu poprawienia jego zdolności penetracji. Późne zabiegi nie tylko osłabiają lub niszczą wieloletnie rośliny barszczu, ale także osłabiają zdolność kiełkowania nasion. W

miejscach, na których doszło do rozsiania się nasion barszczu, jego zwalczanie należy zaplanować na co najmniej 4 do 5 lat. Nie wyklucza się dłuższego czasu zwalczania. Zabiegi opryskiwania można wykonać w trzech terminach: wiosną - do połowy maja na siewki (do fazy rozety); wczesnym latem od czerwca w okresie wytwarzania pędów kwiatowych do początku kwitnienia; późnym latem - do jesieni, gdy rośliny osiągną fazę dobrze rozwiniętej rozety (wysokość roślin od 15 do 35 cm) i zaczynają gromadzić substancje pokarmowe w korzeniach.

5. Harmonogram działań

Harmonogram realizacji Programu usuwania Barszczu Sosnowskiego z terenu Gminy Będzino nie wyznacza terminu granicznego, ponieważ nie da się przewidzieć na ile skutecznie prowadzone będą podejmowane działania. Należy wziąć pod uwagę, że największa skuteczność podejmowanych działań będzie miała miejsce wtedy, gdy wszyscy właściciele gruntów zajętych przez barszcz będą uczestniczyć w realizacji programu. Duża ekspansywność Barszczu Sosnowskiego powoduje, że jedynie skoordynowanie działań na dużym obszarze daje szansę skutecznego usunięcia znajdującej się tam populacji roślin. Skuteczność podejmowanych działań związanych z usuwaniem barszczu można wstępnie ocenić po 3-4 latach. Działania te należy kontynuować przez okres kolejnych 2-3 lat. Spowodowane jest to faktem, że nasiona barszczu zachowują zdolność kiełkowania nawet do 6 lat. Po tym okresie, wiosną w kolejnych latach (6–8) oceniamy skuteczność przeprowadzonych działań.

Podstawowym wskaźnikiem monitorowania programu jest powierzchnia zasiedlona przez Barszcz Sosnowskiego. Prowadzenie corocznego monitorowania terenów gminy pod kątem występowania barszczu pozwoli szybko zidentyfikować problem ewentualnego „odbijania roślin” na danym stanowisku lub zaobserwować pojawienie się nowych skupisk.

W celu zwalczania populacji Barszczu Sosnowskiego proponuje się przeprowadzenie zintensyfikowanych, połączonych działań pozwalających na wyeliminowanie większości skupisk występowania rośliny, zgodnie z poniższym harmonogramem:

L.p.	Nazwa zabiegu	Termin
1	Pierwsze koszenie	Druga połowa maja
2	Pierwszy oprysk	Pierwsza połowa czerwca
3	Drugi oprysk	Druga połowa czerwca
4	Drugie koszenie	Pierwsza połowa lipca
5	Trzeci oprysk	Druga połowa lipca

Obszar wokół miejsc występowania dorosłych roślin należy bardzo dokładnie zbadać i usunąć wszystkie zalążki nowych pędów wyżej wymienionymi metodami, z zachowaniem intensywności w zależności od etapu rozwoju rośliny.

6. Planowanie działania oraz zasady finansowania działań wynikających z realizacji Programu

Realizację programu planuje się prowadzić w oparciu o środki pozyskane na ten cel z zewnętrznych źródeł finansowania, między innymi z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szczecinie. Program usuwania Barszczu Sosnowskiego jest programem długoletnim i powinien być realizowany do momentu całkowitego usunięcia populacji roślin z terenu Gminy Będzino. O podejmowanych przez Gminę działaniach związanych z usuwaniem barszczu, zwłaszcza w miejscach znajdujących się blisko siedlisk ludzkich, należy uprzedzić mieszkańców, ponieważ każda z metod usuwania roślin stwarza potencjalne zagrożenie dla zdrowia ludzi. W celu realizacji zadania polegającego na całkowitym usunięciu Barszczu Sosnowskiego z gruntów na terenie Gminy Będzino planuje się wykonanie następujących czynności:

- podjęcie działań mających na celu pozyskanie środków na sfinansowanie akcji usuwania barszczu z obszaru Gminy Będzino,
- wyłonienie podmiotu odpowiedzialnego za bezpośrednie zwalczanie barszczu w przypadku pozyskania przez Gminę Będzino dofinansowania na realizację zadania w zakresie usuwania Barszczu Sosnowskiego,
- podjęcie działań, mających na celu usunięcie Barszczu Sosnowskiego z gruntów nie stanowiących własności gminy, w tym kontakt z zainteresowanymi uczestniczeniem w programie właścicielami lub użytkownikami gruntów zajętych przez barszcz, którzy wyrażą zgodę na prowadzenie na ich gruntach zabiegów usuwania tej rośliny i kontroli wykonania tych zabiegów zgodnie z wytycznymi dotującego;
- kontrolowanie realizacji obowiązku usuwania Barszczu Sosnowskiego w Gminie Będzin

Inwentaryzacja stanowisk występowania Barszczu Sosnowskiego

Lp.	Numer działki	Obręb ewidencyjny	Powierzchnia zajęta przez barszcz
1	8	Łopienica	0,2 ha
2	3/46	Łopienica	0,8 ha
3	24/20	Łopienica	0,3 ha
4	24/23	Łopienica	0,3 ha
5	23	Łopienica	0,3 ha
6	169/138	Tymień	0,2 ha
7	105	Strachomino	0,2 ha
8	25/29	Dobre	0,2 ha

Uzasadnienie

Potrzeba realizacji Programu usuwania Barszczu Sosnowskiego z terenu Gminy Będzino wynika z konieczności przeprowadzenia działań mających na celu eliminację zagrożenia dla zdrowia ludzi i środowiska naturalnego związanego z istnieniem stanowisk Barszczu Sosnowskiego na terenie Gminy Będzino. Barszcz Sosnowskiego to jedna z najsilniej toksycznych roślin w Polsce. Kontakt z tą rośliną może powodować zapalenie skóry, pojawienie się pęcherzy, trudno gojących się ran, długo nieznikających blizn oraz zapalenie spojówek. Związki zawarte w soku rośliny mogą wywoływać również uszkodzenia dróg oddechowych oraz powodować ból i zawroty głowy, nudności i wymioty. W związku z występowaniem rośliny na terenie Gminy Będzino, należy podjąć program zwalczania Barszczu Sosnowskiego, aby uniknąć zagrożenia jakie stwarza dla mieszkańców. Systematyczne usuwanie tej inwazyjnej rośliny zapobiegnie jej dalszemu rozsiewowi. Ponadto, podjęcie programu zwalczania Barszczu Sosnowskiego pozwala ubiegać się o uzyskanie dofinansowania na przeprowadzenie prac mających na celu zwalczanie tej rośliny.